

ať žije MRKEV

(1)

Nechci vás zkoušet jako ve škole, ale uměli byste uhodnout, jak se jmenuje rostlina, která zlepšuje zrak, léčí rány, je dobrá nejenom do polívky, ale i do kompostu, a navíc pomohla vyhrát válku? Není to ani mango, ani kokos a ani kokoška pastuší tobolka to není. Je to kytka *Daucus carota*, kterou čeština označuje jednoduchým slovem mrkev nebo karotka. Často když se ve světě něco dělo, přišla kamarádka mrkev, aby mohla alespoň trochu pomáhat. Tato zelenina, jak ji známe dnes, nevznikla jen tak náhodou – dokonce mrkev s dlouhým sladkým kořenem v přírodě žádné země nenajdeme. To člověk ji vypiplal svojí pílí a rozumem. Pramátí dnešních mrkví s oranžovým kořenem je mrkev divoká, které někdy říkáme mrkvous. To mě docela baví, neboť když je mrkev už ušlechtilá, tak je to ta mrkev, zatímco v divoké formě je mrkvous rodu mužského. No co, příroda s gramatikou se asi domluvily dobře, patrně vědí, co činí.

Než se mrkev stala mrkví s jedlým kořenem, vydobyla si úctu ještě dlouho před tím. Už dávní učenci s Dioscoridem v čele nad mrkví, vlastně nad mrkvousem, hodně dumali, až zjistili, že má mnoho léčivých účinků. Ke slávě mrkve přispěla jiná rostlina, která už není mezi námi. Jmenovala se tenkrát *Silphium* a rostla na malém území dnešní Libye. Semínka silphia uměla jednu věc, která už tenkrát dávno byla v kurzu: zvládala docela spolehlivě zabránit nechtěnému početí. Rostlina byla tak cenná, až se stala drahou, ale ani to jí nepomohlo,

ještě za starověku byla vyhlazena. Někoho hodně šikovného napadlo, že divoký mrkvous se silphiu celkem podobá, je tedy třeba zkusit, zdali náhodou nefunguje podobně. Ukázalo se, že ano – jenom to není tak jednoduché, protože semínka mrkve někdy působí antikoncepčně, a někdy naopak početí podporují. Znalci říkají, že všechno je jenom otázka správného načasování, což mi zrovna v této věci přijde poněkud riskantní.

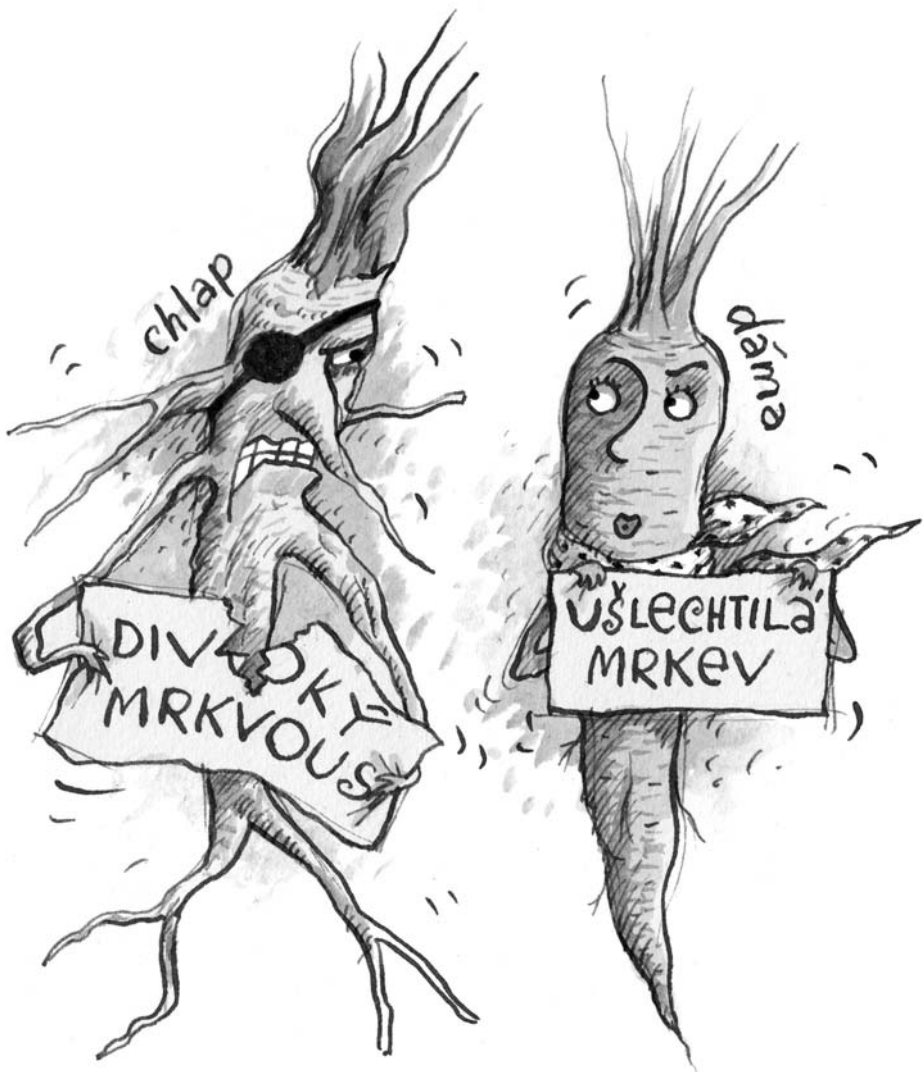

Co si ale budeme namlouvat – správná mrkev má mít pořádný kořen. A je to právě kořen, který vynesl mrkev v našich životech tak vysoko. Za dobrých časů na mrkev nahlížíme jako na tuctovou

zeleninu, ale v dobách války se teprve ukázalo, co je to za poklad, tato rostlina s oranžovým, červeným či žlutým kořenem. Jemně rozmixovaná dužnina se v čase nedostatku obvezového materiálu přikládala zraněným vojákům na hnisající rány. Antiseptické účinky mrkve často dokázaly raněným vojákům zachránit život. Mrkev ale nezachraňovala jenom jednotlivé vojáky, také patří mezi několik vyvolených rostlin, které Británii pomohly vyhrát válku. Očekávanou blokádu dovozu potravin do Velké Británie během druhé světové války uměl předpovědět tehdejší potravinářský ministr lord Woolton. Ten řekl, že „bez kuchyňské zahrady válku nelze vyhrát“. Tolik do svých obyvatel šil, až mu uvěřili. Británie se ještě včas postarala o zásobu náradí a osiv, kterou dostala mezi obyvatele. Každý, kdo mohl, se na čas stal zahradníkem. Lidé si ve velkém začali pěstovat své vlastní potraviny – a to často i v parcích, okrasných zahradách a na veřejných prostranstvích. Mrkev se stala jednou z nejdůležitějších potravin. Vláda dokonce za férových podmínek garantovala odběr mrkve od všech větších pěstitelů v zemi, ale pěstovali ji i běžní lidé spolu s jinými druhy zeleniny. Britové vymýšleli nové a nové recepty mrkvových jídel. Jistý podnikavý obchodník přišel s nápadem, jak dostat mrkvičku do dětských pusinek. Stačilo ji napíchnout na špejli a zalít karamellem. Takto přišlo na svět mrkvové lízátko, které zachutnalo nejenom dětem, ale i dospělákům. Mrkvových receptů přibývalo – a tak vznikl třeba návod na mrkvový fondán, zmrzlinu, kuřivo bez tabáku či náhradu kávy bez kofeinu. Všechno, co pak z mrkve zůstalo při zpracování, okamžitě putovalo do kompostu jako skvělá surovina na jeho vylepšení. Mrkev pomohla přežít Britům válku bez hladomoru. Navíc spolu s ostatní zeleninou změnila i mnoho obyvatel této ostrovní země. Lidé se naučili zahradničit, čímž kromě potravin získali také více svobody, sebevědomí, nadhledu i mnoho nových návyků a zdravější životní styl.

To všechno mrkev umí – a je toho ještě mnohem více. Nezdá se to, ale bez mrkve by se celý svět změnil k horšímu. Nevěříte? Zeptejte se sněhuláků.

COLOURS OF COMPOST

(2)

Myslím si, že nazývat věci pravým jménem je to nejlepší, co nás může potkat. S odstupem času jsem ale pochopil, že pro dobro věci je potřebné alespoň někdy udělat malý ústupek. Vezměte si třeba takové obyčejné kompostování. Je to velmi ušlechtilá činnost, která mění přírodní odpad na humus, živiny a zcela novou půdu nejvyšší kvality. Teoreticky je to snadné, ale zkuste někoho jen tak přesvědčit, ať si alespoň do růžku zahrady umístí malý kompostér. Víím to přesně, často se se zlou potázete, protože ve vnímání části populace se slova kompost, kompostér či kompostování spojují s něčím, co je odpudivé, smrduté anebo alespoň nehezké. Otázkou zůstává, jestli blokádu vnímání této věci způsobuje kompostování samotné, nebo jenom slovo, které bylo k této činnosti přiřazené.

Slova kompost či kompostér jsou totiž běžnou součástí našich zahradnických slovníků. Naše babičky a dědové tato slova moc nepoužívali, i když s půdou a rostlinami přicházeli do kontaktu skoro denně. Místo kompostéru měli hnojiště nebo hnůj. Jistě, šly tam i jiné zbytky než stébla, natě, listy a slupky od brambor či mrkve, ale stejně je to brrr a fuj – takové hnojiště. To, co v hnojišti vzniklo, bylo sice stejně hodnotné jako obsah kompostéru, ale znělo to o poznání hůře. Kompostér je o něco lepší, ale pořád to ještě není úplně ono. Když se ovšem kompostér změní na podnikatelský projekt, rázem vznikne nutnost použít nějaké dobré přídatné jméno, které dá výrobku trochu šmrnc. Z kompostéru je pro úspěch potřebné udělat designový kompostér. To už začíná být pomalinku ono. Když se k designovému kompostéru

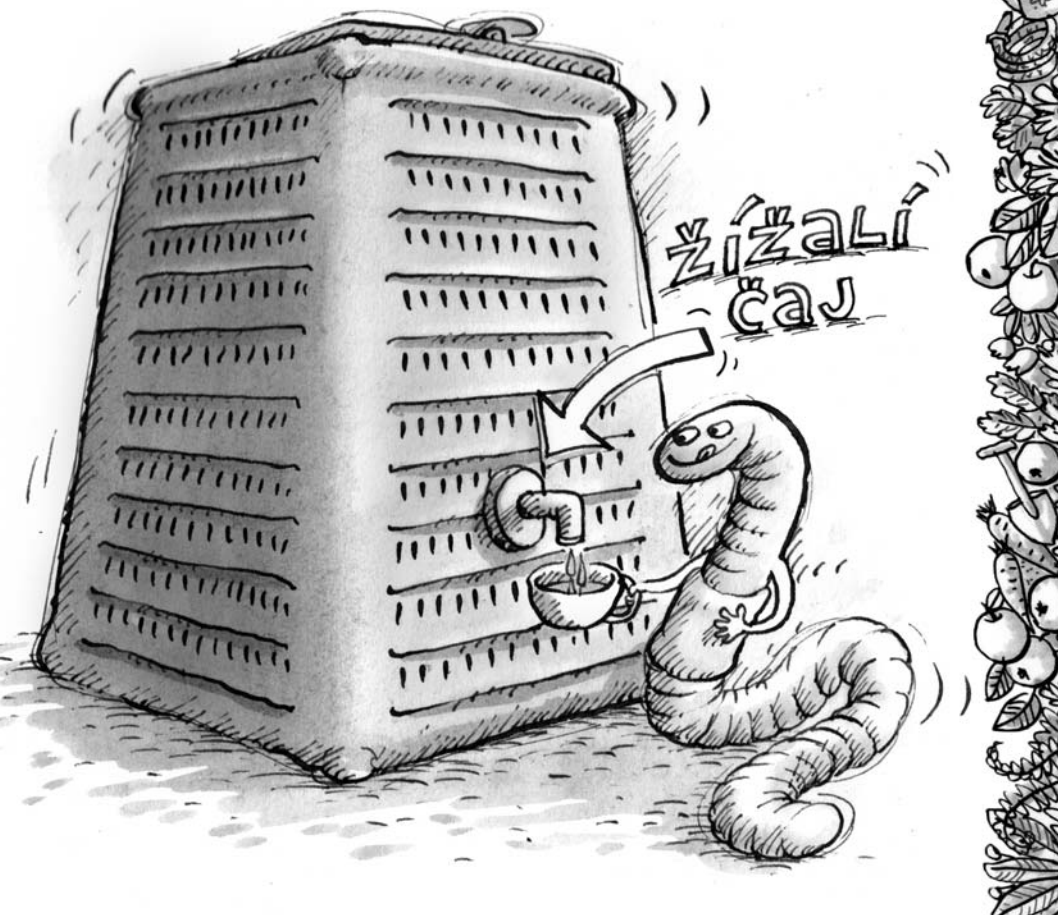
přidá slovo vermi, vznikne z toho vermikompostér, který ještě může být navíc i designový. Slovo vermes je latinský výraz pro červy, v moderním pojetí toto slovo vnímáme jako cizí, tudíž velmi perspektivní synonymum pro žížaly. V každém vesnickém hnojišti se žížaly běžně vyskytovaly, ale pro typického městského člověka je hnojiště se žížalami pořád hodně fuj. Zato designový vermikompostér je najednou nesmírně dobře přijatelný doplněk, který nesmí chybět v žádné udržitelné domácnosti, jejíž obyvatelé se jím pyšní a svému okolí tak naznačují, jak silně ekologicky smýšlejí. Přitom nic nenaděláme s tím, že i designový vermikompostér není ve skutečnosti ničím jiným než zmenšeným hnojištěm. Kdo si pamatuje opravdové hnojiště na vesnické zahrádce, jistě si vybaví, že z něho vytéká hnědá tekutina podobná močůvce. Je plná živin a mikroorganismů, které v součinnosti vylepšují půdu a pro rostliny jsou nebeskou manou. Podobná věc se hromadí i v designovém vermikompostéru, jenom se nesmí nazvat močůvkou, protože to by si na balkón určitě nikdo nedal. Z těchto důvodů dostala močůvka moderní, mnohem přijatelnější jméno: ponovu se jí říká žížalí čaj. Cítíte v tom ten rozdíl? Pro mě je obrovský. Zatímco s močůvkou se setkává jenom sedlák, jemuž sláma čouhá z bot, žížalí čaj patří do portfolia mladé městské rodiny, která byla za pomoci grantů, dotací a komunitního zahradničení vyškolená k zdravějšímu životnímu stylu.

O tom, že na dobrém pojmenování opravdu záleží, svědčí i další zkušenost, kterou jsem udělal s kompostérem na naší zahradě. Ve

chvíli, kdy jeho povrch pokrývala vrstva různě barevných zbytků letniček, posečené trávy, žlutě oranžových listů opadaných ze stromů a listů červené řepy, navštívil naši zahradu mladý, trochu umělecky orientovaný pár. Dívka v dlouhé sukni na kompostér mrkla očkem a nadšeně zvolala: „Wow – colours of compost. Ten vypadá, jako když se zřítí duha. Myslím, že tento kompost k životu velmi nutně potřebuji.“

Zajisté, řekl jsem si v duchu. „Barvy kompostu“ – neboli „colours of compost“ – by mohl být název nového projektu, kampaně, která by nás prostřednictvím společensky moderního pojmenování vrátila k našim kořenům. Přes žízalí čaj zpátky k močůvce, plné živin a užitečných mikroorganismů.

DOŽIVOTNÍ ZÁRUKA

(3)

Myslím, že mohu odpovědně prohlásit, že vážnost vnímání slov a slůvek mě provázela od toho nejranějšího věku. Než jsem se naučil používat běžná slova, bavilo mě vytvářet slova vlastní, čímž jsem své rodiče často dostával do těžko řešitelných situací. Moje slůvka často zněla úplně jinak než originální verze. Například deštníku jsem dlouho odmítal říkat jinak než drn. Osobní automobil jsem označoval slůvkem brn, což sice mělo větší logiku, ale při zhoršené výslovnosti mí rodiče mohli slyšet brn drn, nebo drn brn. Mohlo to mít různé významy – jako například že auto přejelo deštník nebo že deštník zůstal zapomenutý v autě. Už jenom z rodičovských vyprávění si pamatuji, že jsem byl důsledně veden k tomu, abych věci pojmenovával správnými slovy a neriskoval použití cizích slov, nechci-li se ve společnosti ztrapnit.

Proto se dodnes snažím používat naše slova, i když cizí slovo stejného významu může znít o něco lépe. Díky tomu radši říkám, že si koupím oblečení na ven než outdoorové a obvykle se účastním různých událostí než eventů. Věřte nevěřte – takových příkladů by bylo spousta. Myslím, že správné používání slov by mohlo mít blahodárný dopad na náladu ve společnosti. Když nic jiného, bylo by na první pohled jasné, co jaká věta vlastně říká. Nebo neříká – hodně říct a nic nepovědět je totiž dnes taková móda. Zejména v reklamních textech a taky v politice. Mnozí lidé ve svých pracovních pozicích vsadili na cizí slova, či dokonce na jejich bizarní kombinace, aby výplod jejich mysli vypadal lépe než výplod mysli konkurence. Mám zajímavý příklad – co byste řekli na slogan „doživotní záruka“? Toto reklamní

spojení dvou slov mě fascinuje od chvíle, kdy jsem ho slyšel poprvé. Pořád se v tom nemůžu vyznat. Na doživotní záruku se dá nahlížet z různých stran. Může jít o záruku do doby, než dožije dodavatel, a poté se záruky už nikdo nedočká. Také může jít o dožití zákazníka, neboť v takovém případě zase nemá kdo tu záruku uplatnit. Bojím se ovšem, že je to myšleno tak, že záruka platí pouze do chvíle, než dožije předmět, na který byla vystavena.

Nádherných slovních spojení přibývá každým dnem – zejména internetový prostor je z tohoto pohledu nejlepším zdrojem inspirace. Zcela nedávno mě na jinak seriózních stránkách pobavilo slovní spojení „velcí monopolní dodavatelé“. Holt když je někdo hodně velký, dokáže i z monopolu udělat množné číslo. Ale zpátky na zahradu – je totiž malý zázrak, že i tak klidné území může díky slůvkům vnést do života pěknou dávku neklidu. V jedné inzerci se občan zahrádkář přiznal, že k smrti nenávidí maso, ale že by rád svým sýkorkám nabídl něco hodnotného k snědku. *Veganské lojové koule by nebyly, prosím?* zeptal se zcela vážně.

Jestli by ale nějaké slovní spojení poslední doby mělo získat lingvistického Oscara, byl by to nepochybně „virtuální kompost“. Vůbec tedy nevím, co si mám pod tím představit, ale jako zahradníka

mě to nesmírně zaujalo. Od virtuálního kompostu je už jenom skok k virtuálnímu hnojivu a od něj jenom krůček k virtuální potravíně. Doufám, že se toho na vlastní kůži nikdy nedočkám, ale podívejte, jak to do sebe hezky zapadá. V takovém případě se ani virtuální veganská lojová koule netváří jako holý nesmysl. Opravdu se bojím, že některé naše životní radosti, jako je třeba pěstování rajčat, muškátů a vůbec nimrání se v hlíně, bude chtít někdo v rámci digitalizace přesunout do virtuálního prostoru. No nazdar, to by byla pěkná kalami-ta. V rámci objektivity ale jednu věc přiznat musím. Pokud přijmeme virtuální kompost do našich životů, už opravdu nebude problém na něj poskytnout časově neomezenou, doživotní záruku.

VELCÍ MONOPOLNÍ DODAVATELE*) VIRTUÁLNÍCH VEGANSKÝCH LOJOVÝCH KOULÍ S DOŽIVOTNÍ ZÁRUKOU

ZAHRADNIČENÍ (ať) JE SPORT

(4)

Už jsem to jednou psal, takže možná budete mít pocit, že se opakuji. Bylo to takové úsměvné zamyšlení, ale po čase se k tomuto názoru opět vracím. Jsem lehce zmoudřelý, poučený životem a hlavně přesvědčený o tom, že zahradničení by mělo být zapsáno mezi sportovní disciplíny. Mám k tomu několik důvodů.

Než jsem se pustil do této trochu riskantní úvahy, hledal jsem pár informací o tom, co ten sport vlastně je. Potěšilo mě, že stejnou věcí se zabýval třeba i výbor ministrů při Evropské radě. Bylo to na 752. schůzi dne 16. května 2001. Tam byl sport definován docela zřetelně takto:

„Sportem se rozumějí všechny formy fyzické aktivity, jejichž cílem prostřednictvím příležitostné nebo organizované účasti je vyjádření nebo zlepšení fyzické zdatnosti a duševní pohody, vytváření sociálních vztahů nebo získávání výsledků v soutěži na všech úrovních.“

Popravdě, moc mě potěšilo, že „získávání výsledků“ bylo zařazeno až na konec sportovní definice. Nakonec – to dá rozum, vždyť kolik lidí jezdí na kole či běžkách, aniž by jim nějak záleželo na výsledku. Jediným výsledkem těchto sportovních aktivit je pocit štěstí. Ten je ovšem možné získat ve stejné kvalitě i běžnou prací na zahradě, hrabáním, sázením, rytím či sběrem úrody. Zahradničení se ale také ve všech ohledech projevuje různými formami fyzické aktivity, která vede jak k vytváření sociálních vztahů, tak i jednoznačně k získání

duševní pohody. Jestli si odmyslíme fakt, že se nám to na první dobrou může zdát lehce úsměvné, podle výše uvedené definice může být zahradničení klidně za sport prohlášeno.

Kdyby bylo zahradničení doopravdy zapsáno do bohaté knihy sportovních odvětví, nikomu by to neublížilo a mnoha lidem, ale i institucím by to značně pomohlo. Školy by v rámci tělocviku mohly učit techniku rytí či hrabání. Členská základna sportovních svazů by se skokově rozrostla, statistické tabulky by se rozšířily o tisíčovky fyzicky aktivních občanů, na sportovní dotace by dosáhli i lidé, kteří si své moštování a destilování museli doteď platit ze svého. Zajásal by určitě i náš jediný sportovní televizní kanál. Jistě jste si všimli, že když se některé atraktivní sporty přesunuly do placeného prostoru, sportovní kanál naší veřejnoprávní televize někdy nemá moc co vysílat. Došlo to až tak daleko, že televize před pár dny odvysílala reportáž z atletického minimítinku ve skoku vysokém, který se konal za účasti několika evropských děvčat v jakémsi brněnském obchodním centru. O nedostatku sportovní-televizních příležitostí se pozorný divák

může přesvědčovat neustále – třeba sledováním záznamů hokejových mistrovství světa z osmdesátých let minulého století, kde spolu urputné boje sváděli sovětští a českoslovenští hokejisté, či koukáním na sportovní zprávy staré pětadvacet let. Je ale zcela přirozené, že občas vznikají v programu díry, které se těžko vyplňují. I proto by mělo být zahradničení uznané jako sport. Vždy když by taková situace nastala, mohla by televize vysílat nějaký pěkný zahradnický pořad. Bylo by to určitě sportovnější než sledovat přímý přenos utkání v hazardním pokeru.

Zdá se vám trochu podivínské přirovnávat zahradníky ke sportovcům? Za dobrý příklad může posloužit desetiboj. Desetibojaři i zahradníci jsou na tom zcela stejně. I zahradníci mají mnoho disciplín, které musí zvládnout. Některé je baví a jiné prostě musí. Možná by někdo mohl namítnout, že ta soutěživost je u zahradníků trochu pozadu ve srovnání s jinými sporty. To je ale jenom zdání. Podívejte se třeba na různé výstavy, většinou z nich vycházejí vítězové různých formátů – zahradníci, kterým se povedlo vypěstovat hrušku roku, největší tykev či nejjemnější Burgundské šedé. Je pravda, že slalom s kolečkem plným hnoje po upravené trati zatím nikdo nevymyslel. Kdyby se tak ovšem stalo, nebylo by to o nic pošetilejší než se navléknout do aerodynamické kombinézy, lehnout si břichem na prkno a spustit se na čas v ledovém korytě vstříc adrenalinovému nebezpečí.

Soutěživost přímo sportovní můžeme pozorovat i v těchto dnech. Na internetu probíhá soutěž o nejkrásnější evropský strom roku. Původně jsem to chápal tak, že ze šestnácti nominovaných stromů mají uživatelé internetu vybrat jeden nejkrásnější. Později jsem ale pochopil, že celá akce spíš připomíná sport, kde se více než krása stromu projevuje národní hrdost, vlastenectví a fandění našim. Alespoň tak to vypadá v internetovém prostředí, kde dochází k hecování, povzbuzování a podporování našeho českého stromu. Tímto děkuji mé

kolegyni Janě, která místo mávání vlaječkou napsala ve věci české borovice všem jasně poselství: „Krutibrko, tak hlasujte všichni, ne?“. Sice stále nevím, jestli svůj hlas nakonec pošlu české borovici, polskému bezu, či jedlému kaštanu z Portugalska, zato mám v jedné věci zcela jasno. Ať se vám to líbí, nebo ne – zahradničení je sport.

MS: DESETIBOJ V ZAHRADNIČENÍ